

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
De heer E.J. Kuipers
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

cc: ACOI
cc: Tweede Kamer

Betreft: uw reactie op ACOI-advies inzake Wob/Woo-verzoeken Covid-19 aan VWS
Uw kenmerk: 3598473-1048681-PDO

Amsterdam, 5 juni 2023

Geachte heer Kuipers,

De Vereniging van Onderzoeksjournalisten (VVOJ) heeft met verbijstering kennisgenomen van uw reactie op het ACOI-advies over de afhandeling van Woo-verzoeken door uw ministerie¹.

Het ACOI-advies², dat begin april verscheen, kwam voort uit een na negen maanden vastgelopen bemiddelingspoging van het Adviescollege tussen een journalist en uw ministerie met betrekking tot een Wob/Woo-procedure. De hoofdconclusie was dat u ruimhartiger en responsiever moet zijn met het verstrekken van documenten, nu over de besluitvorming rondom de coronapandemie. Het ACOI signaleerde drie knelpunten:

1. ontbrekend overleg met journalisten;
2. te ruime toepassing van de i-grond (bescherming goed functioneren van de Staat);
3. achterblijvende vrijgave van concepten.

Overleg met journalisten

Het eerste punt is opgepakt, zo hebben we kunnen ervaren. Eind april vond een gesprek plaats tussen uw plaatsvervangend secretaris-generaal, mevrouw Norville, en een aantal journalisten van landelijke media, waaronder vertegenwoordigers van de VVOJ. Aan het begin van de bijeenkomst hebben we duidelijk gesteld dat voor ons journalisten een gesprek alleen zinnig is als het ministerie het ACOI-advies overneemt. Daarin worden zeer behartenswaardige dingen gezegd over de toepassing van de Woo. Omdat VWS de reactie op het ACOI-advies destijds nog niet klaar had, kon mevrouw Norville daar op dat moment nog niets over zeggen.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2023/06/01/reactie-advies-inzake-woo-verzoek-naar-informatie-over-covid-19>

² <https://www.acoi.nl/adviezen/advies-VWS/>

Beleefdheidshalve zijn we blijven zitten en hebben we meegedacht en gediscussieerd over de Woo-werkwijze van het ministerie. We hebben een aantal suggesties gedaan om tot een vlottere afhandeling van de corona-verzoeken te komen.

1. Stop met de gefaseerde aanpak waarbij per maand hooibergen aan documenten worden vrijgegeven, zonder enige clue waar de spelden zich bevinden. Geen journalist verdiept zich daar nog in. Zonde van de kosten en de moeite.
2. Behandel de ongeveer 80 journalistieke Woo-verzoeken – op een totaal van 440 – met voorrang. Uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens legitimeren die aanpak.
3. Vraag journalisten welke Woo-verzoeken nog relevant zijn. Zonder twijfel zullen er een aantal afvallen.
4. Behandel wat overblijft volgens prioriteiten, die journalisten aangeven.
5. Verken de mogelijkheden van vertrouwelijke inzage.

Het is goed dat dit deel van het ACOI-advies (stel overleg met de journalistieke beroepsgroep niet langer uit) is opgepakt.

Helaas moeten we constateren dat uw reactie op beide andere knelpunten elke hoop op verbetering wegslaat.

De toepassing van de i-grond

In het jaar dat de Woo inmiddels van kracht is hebben journalisten kunnen ervaren hoe de overheid verzoeken afhandelt. Een belangrijke observatie is dat de weigeringsgrond ter bescherming van het goed functioneren van de Staat (Woo art. 5.1, tweede lid onder i, kortweg i-grond) op grote schaal wordt aangewend. Het Adviescollege bevestigt deze waarneming en onderbouwt dat met de vaststelling dat in de procedure, waarin werd bemiddeld, 5.000 van de 10.000 documenten waren geweigerd op basis van de i-grond. Uit een steekproef kwam naar voren dat slechts 12 procent terecht was geweigerd. De wet en de memorie van toelichting stellen expliciet de i-grond slechts toe te passen in zeer uitzonderlijke situaties en dan nog gedurende een beperkte periode, wat het ACOI in zijn advies nog eens bevestigt. Maar voor VWS is dit het nieuwe duizendingendoekje om informatie in documenten gemakkelijk geheel of gedeeltelijk weg te kunnen poetsen.

In uw reactie stelt u eerst dat het beter kan, maar meteen daarop verwijst u naar een rijksbrede Woo-instructie voor “de juiste toepassing en interpretatie van de i-grond”. De meeste weigeringen vinden echter geen rechtvaardiging in de instructie. Dit impliceert dat de motivering ontleend moet zijn aan de ministeriële werkinstructie. Het ACOI adviseert deze openbaar te maken, maar u weigert dat. U baseert die weigering op de omstandigheid dat de instructie nog veelvuldig wijzigt. In een tijd van elektronisch publiceren is zo’n archaïsche argumentatie niet meer houdbaar.

Dat de motivering van weigeringen op de i-grond niet deugt, stelt het ACOI eveneens. Het Adviescollege adviseert u immers om ‘uw beleid voor toepassing van de i-grond [...] in overeenstemming met de wet’ te brengen. Een passende reactie zou zijn het Adviescollege serieus te nemen en erkennen dat de overmatige toepassing van de i-grond een volstrekt uit de hand gelopen poging was om niet transparant te hoeven zijn.

Vrijgave van concepten

Het ACOI stelt dat de status van een document – concept of voldragen – irrelevant is. Alleen de inhoud moet worden beoordeeld. Recente uitspraken van rechtbanken onderschrijven dat. Ook die neemt u in feite niet serieus. U stelt daartegenover dat in de fase waarin het besluit nog vorm moet krijgen er ruimte moet zijn om concepten en gedachten met elkaar uit te wisselen. Maar de Woo is er juist mede voor bedoeld om reconstructies van het besluitvormingsproces mogelijk te maken. Privacygevoelige elementen mogen weggelakt worden, maar juist niet de weg naar het besluit. Dat is wat met openbaarheid van bestuur en transparantie wordt bedoeld.

Tot slot

Een van uw laatste zinnen luidt aldus: “Openbaarheid, tenzij” is iets waar het ministerie zich elke dag voor inzet.” Wij zouden het graag geloven, maar dat u twee essentiële onderdelen van het ACOI-advies negeert doet ons het ergste vrezen. De Woo is ingevoerd met de belofte de transparantie van het overheidshandelen te vergroten. Daarbij was een cruciale taak voorzien voor een gezaghebbend adviesorgaan. Wanneer een minister het eerste advies van die instantie en rechterlijke uitspraken zo in de wind slaat, wekt hij twijfel over wat zo’n belofte waard is.

Daar komt bij dat het bestaan van een rijksbrede Woo-instructie het nog veel erger maakt. Dit betekent dat de door u verdedigde werkwijze niet beperkt blijft tot het ministerie van VWS, maar door de gehele rijksoverheid wordt toegepast en door lagere overheden als voorbeeld gezien.

Met zo’n behandeling van de Wet open overheid is een open overheid verder weg dan ooit.

Hoogachtend,

De Vereniging van Onderzoeksjournalisten.

Evert de Vos
Voorzitter

Hugo van der Parre
Voorzitter Woo-werkgroep